

УДК 321

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ МОДЕЛІ І-ДЕМОКРАТІЇ****Антоніна Митко**

*Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,  
кафедра міжнародної інформації,  
43024, Волинська обл., м. Луцьк, вул. Винниченка, 28, каб.6.  
[ant80@meta.ua](mailto:ant80@meta.ua)*

Досліджено особливості процесуальної моделі інформаційної демократії. Проаналізовано прямі й непрямі форми і-демократії, пов'язані з мережею Інтернет, оскільки це – спосіб організації публічних дискусій чи голосування, що дає змогу нівелювати відстань виборців від уряду та висловлювати думку всім бажаючим. Визначено тенденції та перспективи електронного голосування й електронного парламенту.

*Ключові слова:* демократія, форми і-демократії, процесуальна модель, інформаційні технології, ІКТ, е-голосування, е-парламент.

Ключовим у сучасній теорії демократії постає питання, як за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій залучити більшість громадян до вирішення політичних проблем. Світовий досвід **надає декілька моделей і механізмів упровадження та реалізації інформаційної демократії, котрі ґрунтуються, передусім на нормативно-правовій базі, що складається зі законодавства на міжнародному, національному й локальному рівнях.** Одну з моделей інформаційної демократії визначаємо як процесуальну, основу на позиції М.Рокара, її сутність полягає у використанні інформації та ІКТ під час політичних процесів, зокрема виборчих.

Серед українських фахівців, котрі досліджують становлення інфодемократії в ракурсі інформаційного суспільства, назваємо В. Бебика, О. Картунова, Є. Макаренко, О. Маруховського, Г. Почепцова, С. Шпаковську та В. Шпаковського й ін. Питання, присвячені аналізу сучасних процесів інформатизації суспільства, розглядаються у низці статей українських науковців, таких як О. Дубас, О. Ємельяненко, О. Зернецька, А. Колодюк, О. Маліс, В. Недбай, Н. Ротар, А. Сіленко, Д. Яковлев. Серед видань із проблематики функціонування інформаційної демократії в політичному полі виокремимо наукові праці дослідників В. Ковалевського та Н. Ржевської, котрі вирішували проблему категоріального апарату. Особливості інформаційної демократії через призму е-демократії розглядали О. Голобуцький та О. Шевчук, С. Чукут, О. Ємельяненко, Я. Турчин, Н. Ротар, крізь дослідження значення інформації та комунікації в демократичному суспільстві вивчали Р. Бедрик, С. Матвієнків, Є. Тихомирова. Однак цілісного дослідження моделей інформаційної демократії та функціонування її інститутів у політичній системі до сьогодні не здійснено, тому вважаємо цю проблематику актуальною а нинішніх політичних умовах.

**Наша мета** – визначити особливості й тенденції процесуальної моделі інформаційної демократії.

У процесі формування громадянського суспільства первинним є питання про становлення громадянина [20]. Відбувається це в процесі громадянської соціалізації, яка

становить найважливішу частину загальної соціалізації особистості. Громадянська соціалізація пов'язана з освоєнням громадянських цінностей і норм, усвідомленням цивільних прав, обов'язків, відповідальності та формуванням мотивів громадянської активності. У таких умовах почала розв'язатися концепція інформаційного громадянина [30], коли громадяни активно реалізують свої права та виконують обов'язки за допомогою використання інформаційних технологій. Інформаційний громадянин – громадянин, здатний оволодівати комп'ютерною технікою і, головне, вміє висувати питання перед джерелом інформації, сам виробляє корисну інформацію [2, с.5].

Завдяки тому, що інформація про діяльність державних структур, у тому числі в електронній формі, стає доступнішою, політичні процеси, прийняття державних рішень виявляються прозорішими [28]. Веб-сайти державних органів – це не данина моді, вони мають велике інформаційно-правове навантаження. Як справедливо зазначає І. Бачило, в умовах інформаційного суспільства особливого значення набуває питання прозорості діяльності органів виконавчої влади. Транспарентність і відкритість владних структур, держави загалом повинні вплинути на стан інформаційної та державної безпеки загалом, на реальність інституту відповідальності й органів державної влади, і державних службовців [3, с. 288].

Як і форми традиційної демократії, форми процесуальної моделі інформаційної демократії є *прямими та непрямими*. Розглянемо непрямі форми, пов'язані з мережею Інтернет, оскільки це – спосіб організації публічних дискусій чи голосування, що допомагає нівелювати відстань виборців від уряду та висловлювати думку всім бажаючим. Основна перевага процесуальної моделі і-демократії – підвищення рівня оперативності обміну інформацією, «прозорості» й доступності останньої для усіх акторів політичного процесу. Можливість генерувати інформаційні потоки в обхід державних структур та інші ефекти Інтернету зазвичай трактуються у вітчизняній політичній науці як найважливіші передумови лібералізму і демократії [15, с. 134-145]. Найпростішою непрямою формою процесуальної моделі є організація голосування через світову мережу в тому випадку, коли йдеться про вибори депутатів до парламенту. Але голосування під час референдумів і національних та місцевих виборів – це пряма форма. Голосування через світову мережу – спосіб, що потребує лише суто технічних рішень, наприклад, ідентифікація виборця, захищених протоколами даних і моніторингом перебігу голосування [22].

З прямою формою межує *напівпряма інформаційна демократія*. Це нова модель надання допомоги місцевим співтовариствам для кращого вирішення проблем. З позиції прибічників названої моделі, всі питання необхідно розв'язувати через прямий референдум по Інтернету. Автори цієї теорії зазначають, що напівпряму форму і-демократії не можна реалізувати у будь-якій країні. Це мають бути невеликі й «однорідні» країни, з добре освіченим населенням і міцними демократичними традиціями. Скажімо, Скандинавські країни і Португалія, інші – не готові до цього. Крім того вводити необхідно поступово, що дасть час для адаптації організацій і громадян [26].

Наступний вид процесуальної моделі – *демократія з відкритим*. Її прихильник Д. Рашкоф висунув питання, що станеться коли «відкритий код» демократичної системи буде відкритим для людей, яким вона покликана служити. Це глибока важлива тоді, коли уряди починають усвідомлювати межі централізованих політичних інститутів. Відкритими кодами визначається вирішення проблем, котрі виникають унаслідок

взаємодії й участі великої кількості людей і відсутності централізованого планування. Д. Рашкоф закликає всіх узяти участь у реорганізації політичних інститутів у такий спосіб, що допомагає використати нові рішення для соціальних проблем [29]. Отже, і-демократію в режимі он-лайн можна насправді реалізувати, оскільки електронні технології застосовуються з метою покращення інформаційного обміну, надання послуг та інтерактивної участі через установа нових партнерських стосунків між громадянами та владою. Задля цього широкій громадськості надається більше варіантів вибору з одночасним покладанням на неї більшої відповідальності. До такого виду зачисляємо краудсорсинг. Нині він активно розвивається у вигляді моделі для вирішення будь-якого виду проблем і завдань, котрі постають перед державою і перед суспільством узагалі. В межах парадигми краудсорсинга рішення завдання передається розподіленій і дуже численній групі людей, за рахунок чого вартість і час досягнення результату радикально знижуються. Краудсорсинг – це мобілізація ресурсів людей за допомогою інформаційних технологій з метою розв'язання завдань, що стосуються бізнесу, держави і суспільства. Існує багато способів його застосування, котрі розрізняються і за тематикою та видом одержуваного результату, і за категоріями залучених осіб. Голосування як вид краудсорсингу, найчастіше є складовою частиною інших типів, зокрема створення контенту.

Пошук рішення – тип краудсорсинга, що є одним із найінтелектуальніших і наповнених загалом, оскільки сюди відноситься величезна кількість платформ, котрі закривають будь-які питання, пов'язані з аналізом інформації та пошуком рішення. Це можуть бути і складні наукові завдання, на котрих спеціалізуються ресурси - «Kaggle», «CrowdFlower», «InnoCentive», «AcademyofIdeas», і безліч інших та до утилітарних приватних завдань (пошук оптимального туру з покупкою авіаквитків, екскурсій, локального трансферу і под.). Вирішенням таких завдань займаються ресурс «Flightfox», а також платформа «DARJEELIN».

Повноправний представник цього типу – платформи, орієнтовані на збір ідей, їхнє структурування, обговорення та вибір найоптимальнішого рішення для компанії. У західній термінології ці процеси іменуються «відкритими інноваціями». Структура може збирати ідеї і всередині – у співробітників, і ззовні – у клієнтів та партнерів. Конкурентною перевагою платформи є в цьому випадку зручність роботи зі системою, можливість її інтеграції з програмним забезпеченням підприємства, використання внутрішніх механізмів, спрямованих на посилення мотиваційної складової для учасників.

В ідеалі створення інформаційної мережі, яка допомагає громадянам отримати повну інформацію про державні справи і брати участь у вирішенні державних питань, використовуючи досягнення інфодемократії незалежно від розмірів держави в умовах активного громадянського суспільства. Під такі технології інформаційної демократії підпадає застосування *електронного голосування* [14, с. 266 – 270]. Воно охоплює різні форми волевиявлення, починаючи з вивчення громадської думки, референдумів і завершуючи політичними виборами, що проводяться через Інтернет.

Голосування використовують для прийняття рішення про кращий варіант контенту. По суті голосування – це стандартний етап усякого краудсорсингового процесу, в межах якого відбувається відбір і порівняння отриманих результатів. При цьому може застосовуватися і вагова схема, і звичайні «лайки». Ком'юніті, що будуються на основі голосування в тому чи іншому вигляді, називають спільнотами, котрі самоорганізуються. Однак голосування цілком здатне існувати і у відриві від створення контенту. Наприклад, для фільтрації новин, зображень, відеокліпів, музики –

всього того, з чим ми взаємодіємо щодня. На думку вже Дж.Хау, має місце таке розбиття аудиторії: 1 % створює щось насправді варте; 10 % голосують і оцінюють доданий іншими людьми; 89 % споживають. Розрахунок іде якраз на використання ресурсів цих 10 % [24].

Уперше електронне голосування відбулося в Естонії 2005 р. Для цього використовували особисту електронну ідентифікаційну картку. Волевиявлення за допомогою мобільних телефонів – наступний крок у згаданій технології. Власне, немає значення, куди вставляти картку – в комп'ютер чи телефон. Підготовка програмного забезпечення та законодавчих поправок почалася 2001 р., коли, за статистикою, Інтернетом користувалися 32 % жителів від 15 до 74 років [5]. До муніципальних виборів 2005 р. країна першою в світі узаконила Інтернет як засіб голосування. Так, у 2005 р. електронним голосуванням скористалися близько 3% громадян (9 тис. виборців), а на парламентських виборах 2011 р. – 20–25% естонців (понад 140 тис., чверть загального числа). Наприклад, Президент Естонії Т. Ільвес проголосував через Інтернет під час візиту до Македонії. Електронним методом на муніципальних виборах голосували також спікер парламенту Р. Ергма та прем'єр-міністр А. Ансіп [18]. Щодо довіри, то тією самою картою, якою людина голосує, вона може керувати своїми заощадженнями. Нині 98% купівель в Естонії здійснюється електронно. Це засвідчує, що громадяни довіряють такому засобу [21].

За даними дослідження «TaskForce», здійсненого в 2002 р. європейськими експертами у складі робочої групи «ЕІТО» [4], що охоплювало головно країни Європейського Союзу, у процесі правильного підходу Інтернет можна використати як ефективний інструмент для керування громадські інтереси з найпопулярніших і важливих для громадян питань у русло політичних процесів. Найпоширенішим прикладом є он-лайнове голосування. Саме йому С. Кліфт присвятив дослідження. Автор наводить приклад е-демократіїМіннесоти, де в 1994 р. створена група добровольців з ціллю сприяти участі в демократії через використання інформаційних мереж. Він отримав широку підтримку інфраструктури від регіональної мережі Міннесоти (MRNet) і міст-побратимів. У 1994 р. проект запропонував велику кількість кандидатів на пост губернатора і сенат США на перші вибори у режимі он-лайн. MRNet провела перші он-лайн-дебати по електронною поштою і серед кандидатів на цьому рівні; почав діяти електронний форум MN-політика для широкого обговорення проблем. Сьогодні форум MN-політика діє – це громадське надбання або центр цивільної участі. Загалом близько 400 прямих абонентів зберігається впродовж трьох років, форум становить частину реальної е-політики в Міннесоті [30].

Розглянемо переваги і перспективи голосування он-лайн [25] для політичної системи:

1. *Прозоріша та відкрита схема виборів.* Важлива проблема – збереження таємниці голосування через Інтернет. Окрім того, центри голосування повинні передбачати заходи, спрямовані на попередження різноманітних маніпуляцій з електронними бюлетенями і відвертання хакерських атак.

2. *Полегшена участь у голосуванні,* зокрема для громадян із обмеженими фізичними можливостями. Форма електронного бюлетеня для багатокритеріального голосування становить стандартне вікно (частину екрана комп'ютерного монітора або мобільного телефону). Справжність електронного бюлетеню гарантується, наприклад, за допомогою цифрового підпису чи навіть відбитків пальців.

3. *Швидкий підрахунок підсумків.* Головною метою впровадження сучасних інформаційних технологій у виборчий процес нині вважається прискорення підрахунку голосів і зменшення помилок під час цього процесу [16]. Насправді такі технології дають змогу використовувати механізми прямої демократії на якісно новому рівні зі значно більшою ефективністю.

4. *Здешевлення організації виборів.* Підготовка та проведення виборів і референдумів потребує чималих бюджетних коштів. Натомість за е-голосування виборець безкоштовно отримує послугу – на відповідному сайті одержує електронний бюлетень і голосує; тим самим мінімізуються витрати на процес організації виборів.

Науковці розглядають варіант застосування інформаційних технологій у вигляді так званих «електронних урн». Обґрунтовують такий варіант використанням можливостей мережі у малонаселених пунктах, котрі територіально віддалені й не мають телефонного зв'язку. Приклад – досвід Бразилії 2002 р., де проведенні перші в світі електронні загальнонаціональні вибори глави держави. Електронна система голосування впроваджувалася там поступово: 1996 р. вона успішно апробована на муніципальних виборах у 57 містах; до жовтня 2000 р. її почали застосовувати на виборах муніципалітетів по всій території країни, а 6 жовтня 2002 р. вона була використана на перших у світі електронних загальнонаціональних виборах глави держави. За їх перебігом спостерігали представники США, Японії, Мексики, Венесуели й міжнародної організації «Transparency International», котрі підтвердили, що процедура голосування унеможливила всілякі підтасування і зловживання [7].

Водночас критики подібних проєктів справедливо зазначають: існуючі системи Інтернет-голосування ще недосконалі, занадто вразливі з огляду потенційних комп'ютерних збоїв і атак хакерів, а використання «електронних урн» у жодному випадку не відкидає можливості різних підтасувань і перекручувань результатів голосування унаслідок втручання «зацікавлених осіб» у процес розроблення і самого обладнання, і його програмного забезпечення, що підпадають у низці держав під дію законів про захист інтелектуальної власності [1, с.55].

Прикладом вирішення проблем безпеки е-голосування є уряд Швейцарії, який планує запустити систему електронного голосування за допомогою мережі Інтернет. Перехід до формату «E-Voting» відбувається повільно, передусім через проблеми, пов'язані з гарантуванням інформаційної безпеки. Однак ця система дуже потрібна – насамперед так званої п'ятої Швейцарії [23]. Після десяти років проб і помилок федеральна влада більше не сумнівається: майбутнє швейцарської інформаційної демократії – в Інтернеті, а одним з основних інструментів реалізації громадянами їхніх політичних прав, поряд з виборчим бюлетенем стала ще і й комп'ютерна «миша». Більшість громадян Конфедерації майбутнє швейцарської демократії уявляє саме електронним.

Введення системи «Vote électronique» є природним і логічним результатом усіх громадських і технічних процесів у сфері телекомунікації та впровадження технологій віддаленого розв'язання користувальницьких завдань, котрі відбувалися в країні за останні роки. Про це повідомляє швейцарський уряд (Федеральна рада) у третій Доповіді, присвяченій проблемі «електронного голосування («E-Voting») і опублікованій у червні 2013 р.

Зібравши й проаналізувавши досвід таких голосувань, накопичений 13-ма кантонами в межах регіональних пілотних проєктів, уряд вважає: поступово настає час вивести таку систему на глобальний рівень. «Безпека важливіша, ніж швидкість» – саме

під таким девізом відбуваються зараз роботи зі створення глобальної системи електронного голосування в Швейцарії. Це означає, що реалізація проекту «E-Voting» і надалі відбуватиметься поступово, в тісній кооперації з кантонами (суб'єктами федерації) за цілковитою поваги основ і принципів швейцарського федералізму.

Фінальна фаза впровадження системи електронного голосування повинна розпочатися насамперед серед громадян Конфедерації, котрі виїжджають на постійне місце проживання за кордон. Надзавдання полягає в тому, щоб уже до чергових парламентських виборів 2015 р. дати більшості швейцарських співвітчизників за кордоном електронний доступ до виборчих дільниць незалежно від того, в якій частині земної кулі вони проживають.

Окрім того, уряд Швейцарії прийняв рішення відмовитися від положення, за яким електронне голосування може бути доступне лише співвітчизникам, котрі мешкають в одній із країн, що підписали так звані Вассенаарські угоди, які регулюють порядок надійного шифрування інформації під час передачі її каналами електронного зв'язку. Тим самим Федеральний рада пішла назустріч вимогам, викладеним недавно в спеціальній петиції «Організації швейцарців, котрі проживають за кордоном» («Auslandschweizer-Organisation» - «ASO»).

Інша форма процесуальної моделі інформаційної демократії – *референдумні голосування*, які передбачають волевиявлення зі загальних питань, а відповіді на них можуть бути односкладові: «так», «ні», «утримуюсь» або подібні до них. Брати участь у такому голосуванні мають право всі учасники без необхідності їхньої ідентифікації, достатньо, щоб у них був e-mail, пароль і, ймовірно, цифровий підпис, який видаватиме сам сайт. Питання на референдум пропонують учасники електронного парламенту. Після голосування на e-mail користувача надходить лист, що потребує відповіді. Коли користувач проходить за посиланням у відправленому йому листі, його голос зараховується, в іншому випадку – ні [19]. Коли ж йдеться про реалізацію референдуму (репрезентативного голосування виборців) на сайті, то подібна ідея існує вже дуже давно й успішно в Сполучених Штатах Америки. Унаслідок того, що там зовсім інша культура демократії, ніж у нас, результати голосування цілком відчутно впливають на поведінку сенаторів і конгресменів під час прийняття законів.

Ще один вид – *електронний парламент*, у рамках якого для голосування членам е-парламенту пропонуватимуться і законопроекти, котрі вносяться на голосування парламентом, і власні законопроекти користувачів, які формують за результатами дискусії. Оскільки законопроекти проходять голосування в е-парламенті раніше за часом, то стає відомо про справжню волю народу, тобто реалізовується пряма демократія. Відповідно, коли трапиться розбіжність між волею народу та голосуванням у законодавчому органі влади, тоді нинішній її склад не репрезентує народ країни у цьому питанні [13, с.301 – 303].

Інакше кажучи, у процесі голосування щодо різних законопроектів у кінцевому підсумку матимемо рейтинг членів парламенту. За зниження, можна висувати питання про його репрезентативність і необхідність переобрання. Участь у роботі парламенту має право кожен користувач, який ідентифікував свою особистість, тобто вказав під час реєстрації додаткові відомості про себе. Такий користувач отримує персональний електронний сертифікат, що повинен зберігатися на його комп'ютері [19].

Унікальність проекту ось у чому: користувачі вносять свої ідеї для законопроектів і голосують за них в он-лайн-режимі; результати е-вибору автоматично

розсилають у комітети парламенту[13]. На сайтах також введено сервіс звернення до певних фракцій або депутатів із проханням голосувати, так чи інакше, за конкретний законопроект. Це, на нашу думку, згрупує «електронних» виборців.

У 2011 р. в Інтернеті опубліковане дослідження Л. Волкова та Ф. Крашенінікова «Хмарна демократія». Автори пропонували всюди запровадити систему електронного голосування: починаючи від голосування жителів під'їзду з побутових питань і завершуючи виборами президента. Це вони й називають «хмарною демократією» [17]. Науковці вважають, що генеза форм представницької демократії багато в чому зумовлена постійною необхідністю долати одні й ті самі технологічні обмеження реального світу. Вони мають просторову протяжність, а подолання відстаней потребує значних тимчасових витрат – зібрати усіх правомочних учасників народного зібрання в одному місці виявляється проблематичним [6].

Одночасно акцентується: у цій пропозиції можуть виникнути проблеми з аутентифікацією – конкретний користувач повинен відповідати певній реальній людині. Один із варіантів, запропонований для розв'язання питань, – ввести на державному рівні персональні картки[17], що використовують для голосування, тобто для формування електронного підпису. Прикладом слугує розробник е-виборів Естонії Т.Мартенс, який створив ID-карту – електронне посвідчення особи.

Показовий також досвід діяльності комісії з електронного голосування при Раді Європи, що сформувала Міждисциплінарну тимчасову спеціальну групу фахівців із правових, операційних і технічних стандартів електронного голосування [7]. Завдання групи – розробити погоджений набір стандартів електронного голосування, який відповідає різним умовам країн-членів Ради Європи і на які може орієнтуватися промисловість інформаційної комунікації. Правові стандарти побудовані відповідно до основних принципів демократичних виборів – загальності, рівності, волі й таємного голосування. За розроблення правових рекомендацій безпека відіграє важливу роль. Безпека буде специфікована під поняттям прозорості, вірогідності та звітності, надійності й конфіденційності.

Отже, запровадження е-голосування, вочевидь, у жодній з країн світу не є ідеальним, але сама собою ідея містить значні позитиви, що дає змогу розглядати питання про її подальшу перспективу. На нашу думку, рівень розвитку електронного голосування в державі засвідчує ступінь розвитку інформаційної демократії, запровадження ефективних новітніх технологій, пов'язаних із матеріально менш затратними варіантами залучення якомога більшої кількості громадян до державних справ. Однак опоненти системи електронного голосування справедливо зазначають, що існує низка проблем, котрі можуть заздалегідь скомпрометувати використання ІКТ під час волевиявлення громадян. До таких належать недосконалість системи, велика ймовірність комп'ютерних збоїв, атаки хакерів. «Електронні урни» не відкидають можливості фальсифікації результатів голосування унаслідок втручання як у процесі підготовки обладнання, так і під час застосування програмного забезпечення.

#### Список використаної літератури

1. Баранов Н. Трансформации современной демократии : учеб. пособ. / Н. Баранов. — СПб.: Балт. гос. техн. ун-т. 2006. – 215 с.
2. Бачило И. Правовая платформа построения электронного государства / И. Бачило // Информ. право. – 2008. – № 4. – С. 5.

3. Богдановская И. Информационное общество и государство. «Электронное государство»/ И. Ю. Богдановская // *Общественные науки и современность*. – 2004. --№ 6. – С.105 – 111.
4. Бондаренко С. Социальные технологии «электронной демократии» (попытка верификация конструкта) [Электронный ресурс] / С. Бондаренко // Центр экстремальной журналистики. – Режим доступа: [http://www.library.cjes.ru/online/?a=con&b\\_id=552](http://www.library.cjes.ru/online/?a=con&b_id=552).
5. Власть-невидимка [Электронный ресурс] // *Огонёк* – 2011, №17 (5176). – 2 мая. – Режим доступа:<http://www.kommersant.ru/doc/1628767>.
6. Волков Л. Облачная демократия [Электронный ресурс] / Л. Волков, Ф. Крашенинников.–Екатеринбург:[б.и.], 2011. – Режим доступа : <http://www.cdem.ru/?Page=0>
7. Готун А. Використання нових інформаційних технологій у виборчому процесі: світовий досвід і практика застосування в Україні [Електронний ресурс] / А. М. Готун. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1269/89/>.Електронне голосування як елемент електронної демократії, або Чого прагне міська влада? [Електронний ресурс]// Ресурсний центр «Гурт». – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/articles/9207/>
9. Кальниш Ю. Багатокритеріальне електронне голосування / Ю.Кальниш, Д.Єльчанінов // *Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації: матеріали підсумкової науково-практичної конференції з міжнародною участю: у 2 т., (м. Одеса, 30 жовт. 2009 р).* – О. : ОРІДУ НАДУ, 2009. – Т. 2. – С. 301–303.
10. Митко А. До питання про е-голосування / А.М. Митко // *Політологічні та соціологічні студії: зб. наук. праць / наук. ред. А. М. Круглашов*. – Чернівці: Букрек, 2012., Т. XI: *Теорія та історія політичної науки: світовий та національний досвід* – С. 266 – 273.
11. Морозов И. Информационная безопасность политической системы / И. Л. Морозов // *Полис*. – 2002. – № 5. – С. 134 – 145.
12. Облачная демократия в России: технические аспекты [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://habrahabr.ru/blogs/e\\_gov/122944/](http://habrahabr.ru/blogs/e_gov/122944/).
13. Пилип Л. Муніципальні вибори в Естонії: електронне голосування набуває популярності[Електронний ресурс]/ Л. Пилип// *Радіо «Свобода»*. – 2009. – 16 жов. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1853640.html>.
14. Постановський І. Ідея е-парламенту [Електронний ресурс] / І. Постановський // *Демократична електронна мережа*. – Режим доступу :<http://www.e-democracy.in.ua/blogy/idia-e-parlament.html>
15. Программа Группы компаний «Инфопоселение» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://forum.hnet.ru/lofiversion/index.php/t25937.html>.
16. Прохоров Е. Журналистика и демократия. Очерк 4. Журналистика и формирование «адекватного гражданина» / Е. П. Прохоров. – М. : РИП-холдинг, 2007.
17. Трегуб Г. Електронна демократія [Електронний ресурс] / Г. Трегуб // *Укр. тиждень*. – 2011. - № 28 (193). – 20 лип. - Режим доступу: <http://mobile.tyzhden.ua/Society/25977>.
18. Трухманов В. Світовий досвід електронної демократії [Електронний ресурс] / В. Трухманов // *Center for Information and Social Programs*. – Режим доступу:



- <http://www.cisp.org.ua/cisp/news.nsf/c350cde975b6be73c225755d00495127/062aee0a4db29bc5c22575df0032f31b?OpenDocument>
19. Фенацци С. Прямая демократия Швейцарии в цифровую эпоху [Электронный ресурс] / С. Фенацци // [swissinfo.ch](http://swissinfo.ch). -2013. – 15 сент. – Режим доступа: <http://www.swissinfo.ch/rus/detail/content.html?cid=36670692>.
  20. Что такое краудсорсинг? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.google.com.ua/url?q=http://crowdsourcing.ru/article/what\\_is\\_the\\_crowdsourcing&sa=U&ei=iN9fU8f6IiG4ATu04CwAQ&ved=0CDEQFjAC&usg=AFQjCNH63IYn9suHo\\_sj5E\\_JpAjebmVCGw](http://www.google.com.ua/url?q=http://crowdsourcing.ru/article/what_is_the_crowdsourcing&sa=U&ei=iN9fU8f6IiG4ATu04CwAQ&ved=0CDEQFjAC&usg=AFQjCNH63IYn9suHo_sj5E_JpAjebmVCGw).
  21. Электронное голосование [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://ru-egov.ru/best\\_practices/48](http://ru-egov.ru/best_practices/48).
  22. A semi-direct model for a more participative democracy [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://equalitybylot.wordpress.com/2011/04/02/a-semi-direct-model-for-a-more-participative-democracy/>.
  23. Clift S. DemocracyisOnline 2.0 [Электронный ресурс] / S. Clift. – Режим доступа: <http://www.publicus.net/articles/democracyisonline.html>.
  24. Loader D. Digital Democracy. Discourse and Decision-Making in the Information Age / D. Loader. – New York, 2001.
  25. Rushkoff D. Open Democracy [Электронный ресурс] / D. Rushkoff. – Режим доступа: <http://www.demos.co.uk/publications/opensource democracy2>.
  26. Steven L. Clift E-Government and Democracy. Representation and Citizen Engagement in the information age / L. Steven. – Released February. - 2004.

## MODERN TRENDS OF PROCESS MODEL I-DEMOCRACY

**Antonina Mytko**

*Lesia Ukrainka Eastern European University  
Department of international information  
43024, Volyn region, Lutsk, st. Vynnychenka 28/6.  
[ant80@meta.ua](mailto:ant80@meta.ua)*

This article explores the features of an information process model of democracy. Analysis of direct and indirect forms of democracy and connected to the Internet as a way of organizing public discussion or voting, which allows voters to level the distance from the government and provide the opportunity to express their opinions everyone. Identified tendencies and prospects of e-voting and e-Parliament.

*Keywords:* democracy, forms and Democracy, process model, information technology, ICT, e-voting, e-Parliament.

**СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ  
ПРОЦЕССУАЛЬНОЙ МОДЕЛИ И-ДЕМОКРАТИИ**

**Антонина Митко**

*Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки,  
кафедра международной информации,  
43024, Волынская обл., г. Луцк, ул. Винниченко, 28, каб.6.*

[ant80@meta.ua](mailto:ant80@meta.ua)

Исследуются особенности процессуальной модели информационной демократии. Анализируются прямые и не прямые формы и-демократии, связанных с сетью Интернет, поскольку это – способ организации публичных дискуссий или голосования, который позволяет нивелировать расстояние избирателей от правительства и предоставить возможность высказывать свое мнение всем желающим. Определяются тенденции и перспективы электронного голосования и электронного парламента.

*Ключевые слова:* демократия, формы и-демократии, процессуальная модель, информационные технологии, ИКТ, выборы, э-парламент.